

TÂRG DE ȚARĂ

În *Revista geografică română*, Cluj, vol. I (1938), p. 57, Sever Pop dă următoarea explicație expresiei *târg de țară* „bâlcui, iarmaroc”: La bâlcuiul „de țară”, care se face numai de câteva ori pe an, „spre deosebire de târgul local, participă cumpărători și vânzători din regiunile de șes („dela țară”) sau „depresiuni”. Într’o notă adaugă că, „pentru un țaran dela munte țara începe în regiunea de tranziție dintre coline și șes sau chiar în regiunea de coline, dar cu șes mai mult”.

În expresiunea *târg de țară* avem de fapt traducerea expresiei ungurești *országos vásár* (*ország* „țară”), adică târg având o importanță generală, pentru toată țara. Expresia *országos vásár* se opune aceleia de *heti vásár* (*hét* „săptămână”), adică „târg săptămânal”, de interes local.

Termenul românesc ardelean, oarecum oficial, dinainte de 1914, pentru „bâlcui, iarmaroc”, era *târg de țară*. Îl găsim în *Lexiconul dela Buda* și în dicționarele lui Barcianu și Alexi.

Nu este deci vorba aici de țara muntenilor, adică de „câmpie”. De altfel localitățile în care S. Pop a notat expresia *târg de țară* nici nu sunt la munte (punctele cartografice 255, 270, 283, 354), ci în regiuni de dealuri, prin județele Someș, Cluj și Maramureș, unde influența maghiară e puternică.

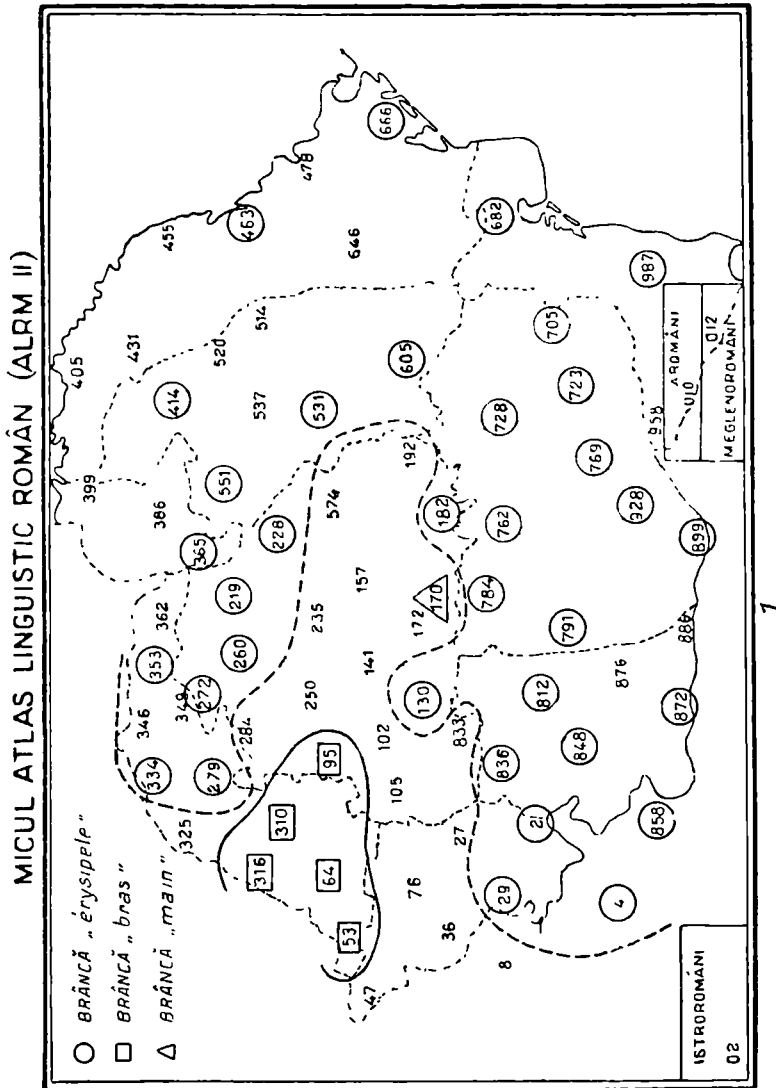
OMONIMIA : BRÂNCĂ „main ; érysipèle”

În articolul intitulat *Mână cu pluralul*, pe care l-am publicat împreună cu colegul S. Pop în *Dacoromania* VII, p. 95—102, ne-am exprimat părerea că forma BRÂNCĂ „main, bras” trebuie să fi fost mai răspândită în trecut decât astăzi (v. DR., VII, p. 97). Pe lângă argumentele aduse acolo, ne putem servi și de cel prezentat de harta alăturată Nr. 1. Pe aceasta am desenat aria cuvântului BRÂNCĂ „main, bras”¹⁾, din Vestul Țării, și aria cuvântului BRÂNCĂ „érysipèle”²⁾, din părțile de Nord, Est și Sud ale Țării. Dela întâia vedere se poate constata că, în niciun punct, cele două noțiuni („bras, main” și „érysipèle”) nu sunt reprezentate prin același termen. Acolo

¹⁾ V. ALR II vol. I, pag. 24, harta 48 și ALRM II, vol. I, harta 96.

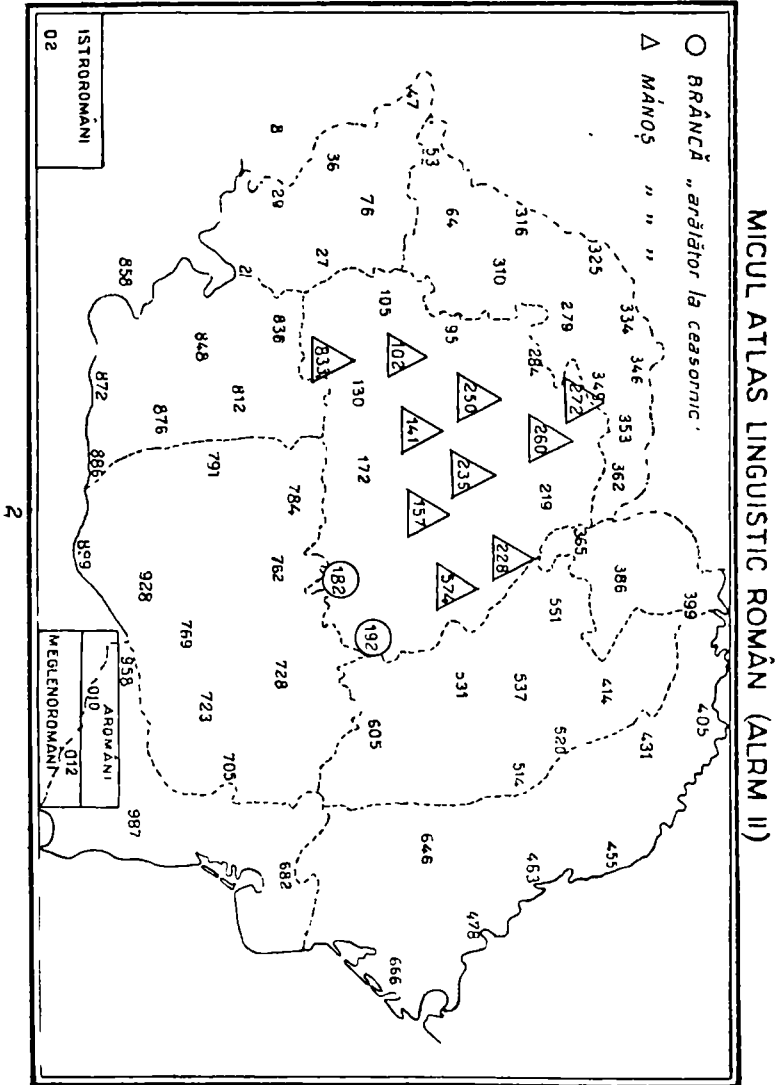
²⁾ V. ALR II, vol I, pag. 60, MN întrebarea [4199] și ALRM II, vol. I, harta 172.

unde mâna se numește BRÂNCĂ, acolo boala, numită în alte părți BRÂNCĂ, are alt nume: UIMĂ, RUȘAȚĂ, etc., sau e numită prin circumscrisiere: *mi s'a umflat obrazul*.

Împrejurul ariei BRÂNCĂ „main, bras“ există însă o zonă (albă pe harta Nr. 1) în care nici mâna și nici boala nu sunt numite BRÂNCĂ. E deci probabil că în toată această

zonă care îmbrățișează spre miazănoapte, răsărit și miazăzi aria BRÂNCĂ „main, bras“, cuvântul BRÂNCĂ a dispărut complet din cauza omonimiei¹⁾.

Că de fapt BRÂNCĂ „main, bras” a existat cândva pe tot intinsul acestei zone, se poate deduce din faptele relevate

¹⁾ Gilliéron numește astfel de omonimii „cazuri patologice”.

în DR., VII, p. 96—97. Astfel în punctul 170 se mai zice și astăzi BRÂNCĂ cu înțelesul de „main“. La aceasta se mai poate adăuga dovada prezentată de harta alăturată Nr. 2 care, în punctele 182 și 192, ne dă forma BRÂNCĂ pentru arătătorul ceasornicului¹⁾. Înțelesul de arătător la ceasornic l-a primit aici cuvântul BRÂNCĂ fiindcă la început a însemnat mână. La orologiile mari din turnurile bisericilor era, și este și azi, obiceiul să se facă arătătoarele în forma unor mâni care, cu degetul arătător întins, arată cifra de pe cadran. De altfel în punctele 102, 141, 157, 228, 235, 250, 260, 272, 574 și 833 arătătorul ceasornicului se numește MANOȘ care nu e altceva decât latinescul *manus* venit la noi prin filieră ungurească. În punctele ungurești s'a răspuns la întrebarea *Arătătorul ceasornicului*: *mănuș* în punctul 192, *măgne(ë)ș* în punctul 287²⁾ și *mănuș* în punctul 575.

Lipsa lui BRÂNCĂ în zona care cuprinde punctele 8, 27, 36, 47, 76, 102, 105, 141, 157, 172, 192, 235, 250, 284, 325 și 574 se explică deci printr'un „tratament terapeutic complet“, cum ar zice Gilliéron, adică prin înlocuirea celor două omonime supărătoare.

Pentru noțiunea „main, bras“ s'a recurs la termenul MÂNĂ, păstrat la Nord și Sud de aria în care s'a produs coliziunea omonimică, iar pentru a reda noțiunea „érysipèle“ au fost întrebuințate diferite procedee arătate mai sus: UIMĂ, RUȘAȚĂ, MI S'A UMFLAT OBRAZUL, etc.

Prin urmare în aria lăsată în alb pe harta alăturată Nr. 1, cuvântul MÂNĂ cedase — poate complet — terenul lui BRÂNCĂ, iar dacă astăzi îl găsim din nou aici pe MÂNĂ, însemnează că suntem în prezența unei regresii, atât de obișnuite în istoria dialectelor.

Trebue remarcat că aria lui BRÂNCĂ „main, bras“ din Crișana este cea mai îndepărtată de vreun teritoriu slav oarecare. De fapt aici influența slavă e mult mai redusă decât în oricare altă parte a teritoriului dacoromân. Aici termenul de

¹⁾ V. ALR II, vol. I, pag. 140, MN întrebarea [3906] și ALRM II, vol. I, harta 375.

²⁾ Răspunsul l-a dat subiectul ezitând, E evident că aici avem de a face cu o contaminare a lui *manuș* cu cuvântul unguresc *măgnes* (pronunțat *măgneș*) „magnet“.

origine slavă BRÂNCĂ „érysipèle“¹⁾, ori n'a fost cunoscut niciodată, ori a fost foarte slab întrebuințat. Astfel „starea patologică“ provenită prin „bisemantismul“ lui BRÂNCĂ a fost înlăturată prin victoria lui BRÂNCĂ „main, bras“, termenul acesta fiind mai puternic decât BRÂNCĂ „érysipèle“.

În schimb în aria cea mare dela Nord, Est și Sud, cuvântul de origine slavă BRÂNCĂ „érysipèle“ s'a întins peste teritorii unde BRÂNCĂ de origine latină era pe cale de dispariție. Aici victoria termenului slav a fost ușoară.

La mijloc, între cele două arii, omonimele au avut forțe egale. Aci „coliziunea semantică intolerabilă în unul și același cuvânt“ a fost remediată prin dispariția omonimelor: nici „mâna“ sau „brațul“ și nici „erizipelul“ nu se numesc BRÂNCĂ (exceptând punctul 170, amintit mai sus, v. ALR I, vol. I, harta 49).

Cu excepția ariei din Crișana, unde BRÂNCĂ latin e foarte viu și e singurul termen pentru „mână și braț“, în tot restul teritoriului dacoromân acest termen e rar, păstrat mai mult ca element de compoziție în nume de plante (*Brânca-porcului*, *Brânca-măței*, etc.) sau, la plural, în expresii cristalizate (*se târâe pe brânci*, *a căzut pe brânci*, *umblă în patru brânci*, etc.)²⁾. În cazuri de acestea omonimia n'a fost simțită.

E. PETROVICI

1) V. DA, s. v.

2) Cf. DA, s. v. *brâncă* < lat. *branca*.